

rabilis Pater de conversatione fratris sermonem in capitulo luculentum sua illa devotione et facundia peroravit; omnesque illius exemplo ad amorem obedientiae mirabiliter animavit. Vehementer namque affectus in responsione illius, et magis congratulabatur ei super obedientiae virtutem, et super ipsius animi puritatem, quam si vidisset eum signis et prodigiis coruscantem.

231 CAPUT XXX.

In exitu religiosi cujusdam fratris, auditi sunt Angelorum musici concentus, Boso, unus de Sancti Bernardi filiis primogenitis, mortuus toto vultu mirabiliter radiavit.

Non putamus silentio praetereundum esse virum venerabilem Bosonem, genere et moribus insignem. Hic unus de primogenitis filii quos beatissimus Pater noster Bernardus in Christo per Evangelium genuit, satis in sua nobili conversatione monstrabat, quam regia mamilla lactatus, et quam angelicae disciplinae rudimentis ab initio fuerat imbutus. Hic homo patiens et filius pacis, ita benignus, ita mansuetus omnibus apparebat, ut nunquam aliquis nostrum viderit eum iratum, neque turbatum; sed inter adversa et prospera tranquillo jugiter animo persistebat. Qui dum esset aetate decrepatus, et ita viribus fractus esset ut baculo sustentante vix posset incedere, nunquam tamen otio indulgere, nunquam corpori quietem impendere acquiescebat; sed semper in horto, vel in domo, vel ubiubi quidpiam operis actitans, panem otiosus comedere nesciebat. Cumque vocante se Domino, in pace in idipsum velut obdormiens spiritum emisisset, tanta serenitate et gratia subito refulsit, tamque mirabili quadam immutatione facies ejus glorificata apparuit, ut devotione omnium attestante, beatorum angelorum praesentiam, atque ipsius Dei nostri respectum serenissimum ibi adesse nullo modo dubitarem. Nunquam enim in aliquo **232** moriente vel mortuo talem transformati vultus claritatem aspeximus. Iste ergo vir venerandus cum aliquando secretius colloquentes de quorundam fratrum desiderabili ac pia dormitione, quam saepius vidisse contigerat, mutua collatione invicem pasceremur, protestatus est nobis quia in exitu cujusdam religiosi fratris beatorum spirituum choros audierunt, suavi melodia in aere modulantes atque ipsius defuncti animam ad gaudia cum gaudio deferentes. Qui quanto sublimius ascendebant, tanto magis eorum voces inferius raresebant, usquequo tandem aurarum intercapedine nimia totus ab aure sonus excluderetur.

231 CAPUT XXXI.

Paulo post obitum S. Bernardi, quidam ob carnis tentationum vehementiam egressum meditatus, illo sibi apparente confirmatur in proposito.

Alius quidam ejusdem cenobii frater, vir honestus et religiosus mihi de seipso narravit, cum verecundia tamen, quod scilicet in primordio conversationis cum anxie stimularetur a spiritu fornicatio-

nis, deliberavit animo cedere tentatori, et projecto religionis habitu ad saeculum reverti. Qui dum jam opportunitatem recedendi sollicite aucuparetur, astitit ei per visionem beatus Bernardus paulo ante defunctus, increpans illius socordiam, et arguens super iniquitate quam mente conceperat, et actu perficere stagebat. Cui cum ille respondisset sese diutius reluctasse et jam tentationis **233** violentiam ferre non posse; ait sanctus ad illum: « Scito praenosces quoniam adhuc multa certamina te manent. Sed age viriliter, et noli deficere, quia Dominus aderit tibi tanquam adjutor in opportunitatibus, ut eruat te. Unde tibi polliceor quod, si in Ordine usque in finem perseveraveris, salvus eris. Quod si forsitan aliquis tibi nocere tentaverit, in die novissimo ego respondebo pro te, et animam meam pro anima tua ponam. » Hac ergo pollicitatione frater ille corroboratus, deinceps a stabilitate sua moveri non potuit: qui etiam nunc in Ordine complens annum quinquies quinum, viriliter usque hodie decertat, multaque victoria jam potitus salutem repromissam certius opperitur.

231 CAPUT XXXII.

Galterus frater laicus jubetur per somnium a reverenda quadam puella missam celebrare, quam ille deinde memoria retinuit.

Vestiarius Clarevallensis, nomine Galterus, qui ante paucos annos defunctus est, homo erat honestus et religiosus, laicus tamen, atque illitteratus. Qui dum aliquando pausaret in lecto, puella quaedam reverenda dormienti apparuit, et ducens in oratorium missam cantare praecipit. Indutus itaque sacerdotalibus ornamentis, missam de Spiritu sancto praemagna devotione per somnium celebravit. Cumque evigilasset, eandem missam quam antea penitus, utpote litteras nesciens, ignorabat, corde tenuis scivit, et eam deinceps per plurimos annos in memoria tenuit.

231 CAPUT XXXIII.

Oranti cuidam abbati, et aliis nonnullis, mirae suavitatis odores naribus, et sapes palatio infusi.

Quidam venerabilis et religiosus abbas, cuidam de monasteriis Savigniaci in Anglia praesse cognoscitur, de quo nobis certissime constat quod speciali prerogativa sanctitatis et gratiae praeditus existat. Qui licet in saeculo carnaliter vixerit, postmodum tamen ex toto corde conversus ad Dominum, ac toto desiderio suspirans indesinenter ad ipsum, beati Apostoli sententiam meruit in seipso feliciter experiri, qua dicitur: *Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia* (Rom. v.) Nam dum insistit orationi, aspirante gratia superna sentire solitus est influentem naribus ejus peregrini cujusdam odoris nectaream suavitatem, cinnamomi, thuris, et balsami omniumque odoramentorum fragantiam longe exuperantem. Non solum autem, verum etiam sentit faucibus suis infundi quasi coelestis mannae dulcedinem, omnem in se saporem, et omne delectamentum suavitatis habentem: quod veluti fons

vivus in ore illius scaturiens, indeque ad interiora corporis et animae profluens, utrumque ipsius hominem dulcore mirabili perfundit et afficit, ita ut ex sententia dicere possit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!* (Psal. cxviii.) Huic ergo animae in talem gratiam a Deo receptae potest etiam non immerito adaptari suave illud epithalamicum de Canticis canticorum: *Favus distillans labia tua, sponsa; mel et lac sub lingua tua, odor orationum tuarum super omnia aromata* (Cant. iv). Et non solum oranti, verum etiam psallenti, **235** legenti, meditati atque operanti semel indulti muneris copia persaepe refunditur. Hac itaque gemina benedictione dulcedinis anima illa praeventa a Deo, et nunc unam, nunc alteram, nunc vero alterutram simul experiens, tota in jubulum rapitur, et mira jocunditate atque suavitate interius perfrens, jam veluti primitias quasdam ex paradisi deliciis, etiam in corpore corruptibili praelibare cognoscitur. Hoc autem quod de praefato viro referimus, venerabili ac sancto Patre Richardo quondam abbate Savigniacensi revelante comperimus, qui hoc ipsum se audisse ab eodem testificabatur.

Quod si quis forsitan incredibile judicat, sciat nos quoque similia de pluribus audisse. Verumtamen de ipsis plurimis unus est notissimus, de quo indubitanter agnoscimus quod hanc eandem et omnino indissimilem gratiam a Deo frequenter accipiat, sicut ipso indicante comperimus; cujus utique assertioni nihil minus omnimodo credimus quam oculis nostris. Talem namque ipsius puritatem esse confidimus, ut prius sese gladio transverberari permetteret quam in talibus mentiri praesumeret. Quocirca cum multos atque innumerabiles sanctos, olim a Deo hujusmodi gratiam accepisse credamus, mirum valde quod ab iis qui eorum Vitas descripserunt, aut raram aut nullam mentionem inde fieri comperimus. Quod duabus ex causis evenisse conjicimus; aut enim iidem sancti, juxta prophetam, secretum suum sibi cum Deo retinentes, aliis non indicaverunt, aut ipsi forsitan actuum eorum relatores, memoratam gratiam parvipendentes, relatu memorabili dignam minime censuerunt. At mihi pro meo sapere plurimi constat: **236** neque minoribus donis illud aestimo comparandum, quod cuicumque vel ubicumque supervenerit, carnalia desideria potenter exstinguit, spiritualia vehementer accendit, ipsamque animam totam igne divini amoris liquescere facit. Praeterea vero malignorum spirituum fugam insinuat, sanctorum angelorum praesentiam indicat, et praepotatum divinae clementiae respectum tam felici quam veraci experimento denuntiat. Quis ergo jam incredibile judicet, quod de sancto Bernardo audivimus, quia videlicet angelum cum incensario viderit lustrantem in choro qui orantes atque psallentes thurificabat, negligentibus autem atque somnolentibus praeteribat, cum vi-

(60) Aelredus, serm. 2 in c. xiii Isaiae.

deamus idipsum nunc in anima ejusmodi, non modo spiritualiter, sed etiam sensibiliter fieri? Quemadmodum enim si puella aliqua visibilis eidem animae oranti ac sitiendi Deum, quasi cum thuribulo caelesti frequenter assistat, et multorum aromatum incensa coram facie ejus adoleat, sic illa nimirum tempore visitationis miris odoribus afflata reficitur; ita ut etiam aerem ipsum quaquaversum se vertat talibus odoramentis respersum inveniat. Felix anima quae non modo in seipsa, verum etiam in suo corpore, quamvis adhuc corruptibili, jam gustare et videre meruit quoniam suavis est Dominus. Felix cui datum est ex sententia dicere: *Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!* (Psal. xxx.) Vere beatam dixerim animam, peccatricem quidem, sed confitentem, et vere poenitentem, quam tu, clementissime Jesu, non modo a peccatis emundas, verum etiam tua illa ineffabili dignatione toties visitas, consolaris, et reficis de illo manna abscondito, quod nemo novit nisi qui accipit.

237 CAPUT XXXIV.

Cuidam fratri apparens beatissima Dei genitrix Virgo, semel et iterum certiore illum facit de sua salute.

Novimus et alium quemdam in eodem cenobio religiosum ac devotissimum fratrem, Christum ab infantia sinceriter diligentem, qui praecipua corporis et animae munditia pollet, et speciali morum benignitate cunctis amabilem se exhibet. Iste ergo dum adhuc novitius esset, et pro salute animae suae Dominum et sanctos ejus attentius obsecraret, factus est aliquando in mentis excessu. Et ecce apparuit ei beatus apostolus Paulus, sacerdotalibus ornamentis indutus, et ait: « Noli timere quia salutem quam desideras, plenius obtinebis. » Hic itaque memoriam beatissimae Dei Genitricis singulari devotione semper amplectitur, et multis ab eadem Domina nostra consolationibus recreatur. Apparuit autem ei quadam vice ipsa beatissima Virgo, quae manu illius dignantissime apprehensa, deducebat eum quadam regia via. Cumque venissent ad quandam imperialem et lucifluam mansionem, beata Mater intus ingrediens, jussit expectare pro foribus, dicens: « Hic te interim manere foris oportet, quia necdum interius admitti idoneus es. » Alia vero vice apparuit ei nihilominus eadem misericordiae Mater, magnifice consolans et dicens: « Viriliter age, et noli timere, quia ubi ego sum ibi et tu futurus es mecum. »

238 CAPUT XXXV.

Ex Aelredo Rievallensi abbate refert de quibusdam sanctimonialibus, in contemplatione extra se rapti solitis.

Libet huic loco inserere narrationem venerabilis abbatis Rievallensis, quam ipse in Commentario suo super Isaiae oeribus edito ponit ita, dicens (60):

Scio in monasteriis virginum, quæ sub venerabili et cum summa reverentia nominando sancto Patre Gileberto uberes pudicitiae fructus quotidie transmittunt ad cælos, quamdam fuisse vel adhuc fortasse superesse virginem sanctam, quæ cum omnem mundi amorem, et carnales omnes affectus, curamque corporis omnem et exteriorem sollicitudinem a suo pectore exclusisset, cœpit quodam mentis æstu et fastidire terrena, et desiderare cœlestia. Accidit autem aliquando, ut cum more solito orationi incumberet, miro quædam suavitas superveniens, omnes animi motus, omnes cogitationum excursus, omnes insuper spirituales quos circa amicos habebat, exstinxit affectus, moxque anima ejus, quasi omnibus quæ in mundo sunt valedicens, rapitur supra se, et ab ineffabili quadam atque incomprehensibili luce excepta, nihil aliud videbat nisi quod est, et quod omnium esse est. Neque enim lux illa corporea fuit, aut aliqua corporis similitudo, nec distendebatur, nec diffundebatur, ita ut ubique videretur; nec ipsa tenebatur, et tenebat omnia; et hoc miro et ineffabili modo, sicut esse tenet quidquid est, veritas quidquid verum est. Hac igitur luce perfusa, ipsum Christum quem prius noverat **239** secundum carnem, cœpit jam secundum carnem non nosse; quia Spiritus ante faciem ejus Christus Jesus, in ipsam eam induxerat veritatem. In hoc ergo excessu cum ei hora non parva præterisset, pulsata a sororibus vix potuit ad corporales quos reliquerat sensus redire.

Itaque cum hoc ei sæpius contigisset, et multum rogata tandem ipsius modum excessus cæteris exposuisset, cœperunt plurimæ visionis hujus excellentiam æmulari. Unde se ab omnibus curis, et sollicitudinibus mundanis abstrahentes, lacrymis, orationibusque continuis vacantes, plures eandem gratiam sortitæ sunt, et ita, ut inter sororum conventicula sæpius ac luce perfunderentur etiam invitæ.

Erat ibi virgo quædam, magnæ discretionis femina, quæ omni spiritui sciens non esse creden-

A dum, totum hoc aut morbo aut phantasticis illusionibus credidit assignandum, sororibusque quantum potuit talis visionis frequentiam dissuasit. Inquirenti autem ab illa quæ in iis superior habebatur, cur sibi nihil tale accidisset, respondit illa: « Quia fidem nobis non adhibes, nec in aliis diligis virtutem quam ipsa non habes. Foga, inquit, Deum, ut si ex ipso est, mihi hoc ipsum eveniat. » Cumque aliquot diebus orassent, et nihil profecissent, requisita iterum quæ supra, et unde supra, respondit: « Oportet te, inquit, omnibus mundi hujus cunctorumque mortalium renuntiare affectibus, et circa solius Dei memoriam occupari. — « Quid, inquit illa? pro amicis et benefactoribus non orabo? » Cui illa: « Eo tempore quo volueris ad superiora mentis contemplatione conscendere, necesse est ut omnes quos diligis, Deo commendes atque committas, et **240** quasi profectura de mundo, omnique omnino creaturæ valedicens, ad ejus quem diligis suspires aspectum. » Adhuc illa non credens rogat ut orationibus ejus, si ex Deo essent ista, voti sui mereretur effectum. Nolo tamen, inquit, ut anima mea ita sustollatur, rapiaturque a corpore, ut a mente mea omnium rerum, maxime amicorum deleatur memoria. Sufficit autem mihi scire utrum ex Deo sint ista. Itaque die Parasceves cum anxiiis cogitationibus fluctuaret, subito ipsa quam diximus, luce perfusa cœpit in eam modo ineffabili subvehi, et ad altiora sustolli. At illa radiantem in se lucem illam inaccessibilem oculo infirmiori non ferens, ad Dominicæ Passionis intuitum revocari se ut potuit postulavit. Cum ergo vidisset quasi raptim, id esse quod est, a superioribus ad inferiora delata, in aliam quamdam spirituales visionem transfertur, et videt in spiritu Dominum Jesum in cruce pendentem, confixum clavis, lancea perforatum, sanguinemque per quinque foramina profluentem, ipsam mitissimo oculo respicientem. Tum illa resoluta in lacrymas, et in se tandem reversa, fidem sororibus habuit, et se huic luci minus idoneam æstimavit.

LIBER SECUNDUS.

241 CAPUT PRIMUM.

De Domini apud urbem Legionensem solitarii mira vitæ asperitate: et de malis ac bonis spiritibus pene indesinenter illi apparentibus.

regione Iberiæ, haud procul ab urbe Legionensi constat esse solitarium quemdam, virum sanctitatis excellentissimæ, virum plane Dominicum non minus re quam nomine, qui non fervore novitio de mundi conversatione recenter egrediens, ad pugnam eremiticam prodiit, sed de domo Carrezadæ, quæ est famosum et magnæ religionis cœno-

D bium in illa regione, ubi sanctissime fuerat a puero conversatus, cum jam provecetæ ætatis et perfectæ virtutis existeret, annuente prælato tanquam strenuus miles ad singulare certamen egressus est, ut Golia prostrato, tandem de **242** manibus allophy-lorum pro centum præputiis quæ promiserat, du-centa reportaret. Iste ergo vir frugi atque abstemius sub tanta parcitate victum corporis redigit, ut singulis diebus præter Dominicam omni tempore jejunans, ad vesperum pane et aqua reficiatur. Quia vero dentes ei præ senio pene omnes elapsi, seu la-

xati sunt, ut solidum aliquid masticare non valeat; aqua calida utitur, qua panem aridum infundat. Interdum tamen, licet rarius accidat, apponitur ei pro pitantia magna semierudi oleris aut leguminis tantummodo sale condita successitas, in qua panis ipsius duritiam molliens glutire prævaleat. De cætero carnem, piscem, caseum, ovum, oleum, vinum et quæcunque hujusmodi nutrimenta tanta suo corpori pertinacia interdicit, ut homo debilis et grandævus modum discretionis in hoc excedere videatur, et propter tolerantiam hujus rigiditatem, a plurimis non carneus homo, sed quasi lapideus aut ligneus judicetur. Cilicii quoque asperitate, corporis penitentiam aggravat, ne qua victus sive amictus suavitate caro lasciviens insolescat.

Porro quietem solitudinis ob contemplationis studium adeo sectatur et diligit, ut omnium fere hominum, præcipue sæcularium frequentationes et colloquia magnopere fugiat, et ræntse aliquoties integro, vel quantum amplius potest, a confabulatione mortalium, causa divinæ colloquutionis abstinere. Quem si gravis necessitas tandem loqui compulerit, ab otiosis et non necessariis semper sollicite cavens, breviloquus esse contendit, sæpiusque sermonem orditum præcedere quam prætexere satagit. Moxque recluso cavernæ in qua se vivum sepelivit, ostiolo, mundo nihilominus oculos claudit, et ita protinus in **243** idipsum obdormit et requiescit. Mira namque et inenarrabili jocunditate, sicut ab ejus ore audivi, in illo silentio fruitur, et mens ejus semper in Deo, semper in cælo cum angelis et sanctis speculando deliciatur, et perennium honorum quadam primitiali dulcedine, quam paucissimi credunt, et multo pauciores in præsentem tempore sentiunt, velut ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis inebriatur. Jam vero centenaria et millenaria, veniarum, quibus supplicando et orando Deum, quotidie se afflicat quis enarrare sufficiat? Præterea quoque in prætermissa vigilandi, orandi psallendique instantia, in qua seipsum martyrizando, hostiam viventem, sanctam et Deo placentem quotidie exhibet, nec facile dici, nec facile credi potest. Nam præter quotidianam divini officii pensionem, quam die noctuque regularibus horis tripliciter aut quadrupliciter reddit; ex quo ad vigiliis surgit, psalterium integrum antelucano tempore devotione incredibili decantare, vel potius deplorari consuevit. Quid enim aliud dicere possim, cum tota illius oratio, atque cantatio, vel etiam confabulatio, igne charitatis in altari cordis semper ardente, sine lacrymis et suspiriis esse vix possit? Multos siquidem virtutum viros Deo donante cognovi, sed, ut verum fatear, in nullo mortalium talem et tantam compunctionis gratiam vidisse me memini, sicut in isto homine Dei.

Sæpissime vero accidit ut orando sive psallendo, igitum vehementer eloquium Dei sentiens, repente totus ignescat, et a fundo cordis ardentissima suspiria trahens, vi compunctionis obstante cogatur

A intermittere **244** quod dicebat, et vacare gemitibus inenarrabilibus, quibus anhelo spiritu vehementer exæstuat. Tunc vero crescente, in camino pectoris ejus, divini amoris incendio, sanctarum quoque virtutum ibidem desideria usquequaque fervescunt, et quasi de cacabo bulliente inundantes lacrymæ foras uberius erumpunt. Quemadmodum enim mater affectuosa, unicæ prolis quam tenerime diligebat, occisum immoderato luctu et eju-latu plangere solet, ita vir iste perfectus defectum ac sterilitatem animæ suæ quam reputat, exsillii quoque præsentis prolongationem quam molestissime tolerat: nec non et diurnam a Christo separationem, quem ardentissime amat, ægro animo ferens, miserabili planctu atque rugitu lamentatur et deflet. Hæc ergo tempestas commotionis magnæ, quam tumultus interioris quasi gemitus, et singultus cum diluvio aquarum multarum, exterius indicant, cum ita fuerit suscitata, vix per multum temporis spatium sedari potest. Et quod amplius est mirandum, hoc non semel, aut secundo, sed multis vicibus in die simul et nocte, sive oranti, sive legenti, sive colloquuti, seu quidpiam aliud agenti contingere solet. Quod cum ego sæpius cernerem (siquidem datum est mihi divinitus virum illum Dominicum vidisse frequenter et familiariter cognovisse), cum ergo inspicerem talia, vellem nollem, totus in lamentum et fletum cum illo resolvebar, nimirum obstupescens atque admirans supra modum quomodo senile fractumque corpusculum tot et tantis jejuniis, vigiliis, cæterisque laboribus exhaustum, tantæ cordis contritioni, tantæ lacrymarum effusioni sufficeret, præsertim cum ab ineunte conversione sua dicatur id **245** ipsum fere semper egisse quod vix aliquis creditur vel per modicum tempus facere posse. Sed luce clarius patet quia virtutum omnium Deus, qui tam mirabilem compunctionis gratiam devotæ animæ contulit, ipse etiam corpori fesso ac defæcato, ut eidem dono sufficiat, non minore miraculo, idonei roboris valentiam indulsit. Transacta autem hora contritionis et anxie lamentationis, redit iterum serenitas cordis. Et factus in mentis excessu, jocunda Dei præsentia per contemplationem suavissime fruitur. Sic ergo famulus Christi, modo calamitatem propriam intuens, modo divinam bonitatem inspiciens, via regia tutissime semper incedit, ut neque tentationum molestiis dejiciatur, nec virtutum successibus extollatur.

D His igitur de sancti viri conversatione breviter insinuatis, videndum est quibus adversariis jugiter impugnetur, quibusque auxiliariis mirabiliter roboretur. Nam sicut eidem pie in Christo viventi nunquam desunt tribulationes, ita et per Christum semper in eo superabundant consolationes. Quadam itaque nocte dum adhuc in monasterio habitaret, surgens ad vigiliis fratrum, solito more venit in chorum. Et ecce invenit spiritum immundum in stallo suo, simulantem fratri qui juxta se manebat in choro: quem cum esse putaret, innuit ei ut da-